

svetlo dal pisatelj. Tiskala »Narodna tiskarna«. Str. 254, cena 1 gld 80 kr. — Tako slove popolni naslov knjigi, ki smo je omenili v osmi številki »Zvonovi«. Knjiga ni izvirno delo, pisatelj pa je pridejal marsikaj tudi iz svojega. Valenčičeva knjiga podaje Slovencem vseh slojev praktična navodila, kako se naj vedejo v najrazličnejših položajih, v najrazličnejših razmerah z najrazličnejšimi ljudmi doma, v cerkvi, šoli, v družbi, na javnih zabaviščih, pri igrah, na plesu itd. Priznati treba, da je bil pisatelj jako natančen, da je obdelal svojo snov kolikor možno obširno ter da se je trudil, da bi bil razumljiv. Nedostatek knjige pa je pisateljeva gostobesednost in nekak pridigarski ton. Večkrat mu izgine tudi izpred oči meja, ki loči najvišje kroge od najnižjih (ali narobe), ter predpisuje vsem isto. Pisatelj je opazoval navade samo v enem — bržčas v rojstnem — kraju, pa misli, da so tiste navade znane in veljavne povsod drugod. Često-krat je v svojih predpisih tudi prestrog ter nadeva vse pretesne sponse. Iz tega pa lahko nastane lesenost, neokretnost in okornost v vedenju in govorjenju. Želimo, da bi se učili Slovenci in Slovenke iz te knjige samo najboljšega! Pisatelj se nadeja v kratkem že II. izdaje; ne bilo bi torej lepo, ako bi mu brezbriznost rojakov zamorila toli idealno nado.

X.

Stoletnica Blaža Potočnika. Stoletnice buditeljev Slovenstva se vrste druga za drugo. Pred durmi sta nam Slomšekova in Prešernova, letos pa je minila Potočnikova. Lepo so se je spominjali Šentvidčani, združeni z narodnimi društvi iz Ljubljane in okolice, v nedeljo dne 17. septembra t. l. Hvaležni so svojemu nekdanjemu duhovnemu očetu, ker je za svojega 39letnega župnikovanja v Šentvidu toliko storil za njih prospeh. Zgradil jim je šolsko poslopje, ustanovil čitalnico, povzdignil mlekarstvo ter položil temelj sedanjemu razcvetu ondodnih obrtov. A Blaž Potočnik ni samo krajevno zaslužen veljak, njegovo ime se ne blesti samo v tesnem okviru šentviške povestnice, on je znamenit v zgodovini vesoljnega slovenskega naroda. Uspešni sledovi njegove mnogostranske delavnosti so globoko vtisnjeni v razvoj slovenskega politiškega, kulturnega in slovstvenega življenja. Tem kratkim vrsticam ni namen, predočiti Blaža Potočnika politiško delovanje, pač pa bi radi z njimi izpodbudili rojake k hvaležnosti za njegove kulturne in slovstvene čine.

Pesnik in pevec — skladatelj — hkratu je bil Potočnik in pel je svete in posvetne pesmi. Kakšno borno pesemsko hrano so dajali v 18. stoletju razni Repeži, Redeskiniji . . . slovenskim cerkvam! Potočnik je z Gregorjem Riharjem pometel to spakudrano šaro z naših korov ter jo nadomestil s krasnimi, dostojnimi cerkvenimi pesmimi. Iz vesele domače družbe je izrinil nemško pesem. Namesto nje se je glasila poslej Potočnikova: »Pridi Gorenje . . .«, »Kdor ima srce . . .«, »Zvonikarjeva«. Pozneje se je pridružil Čebeličarjem. S pesmimi je zalagal »Slovenski cerkveni časopis«, »Novice«, »Ljubljanski časnik« in »Čebelico«. Prispel je na pomoč »Drobtinicom« in Vodnikovemu »Spominiku«. Na Potočnika je sprožil dr. Prešeren puščico »Prej pevcu potlej homeopatu«. Čebeličarja Potočnika jako hvali Čop: »Reinheit und Correctheit der Sprache geben seinen schriftstellerischen Erzeugnissen einen vorzüglichen Werth. An der Krainischen Biene nahm er gleich von Anfang thätigen Antheil. und seine Beiträge gehören zu den ausgezeichnetsten in der Sammlung. Er trifft namentlich den eigentlichen Liederton gut, wie im Unterkrainerliede (Dolenska I. 32), im Liede der Schnitterinnen (S. 45.) usw.« Iz Potočnikovih pesmi, ki seveda ne dosežajo sedanje višine naše pocizije, odseva vesela narav pesnikova,

v njih bi je pristna narodna žila; zato so se mnoge izmed njih tako prikupile našemu ljudstvu, da so popolnoma ponarodele. — Ne mislimo natančneje opisovati Potočnikovega delovanja na šolskem polju — spisal je slovensko-nemško slovnico za šolsko rabo in knjigo za računstvo — takisto ne namerjamo ocenjati njegovih zaslug za slovensko časnikarstvo in koledarstvo niti naštevati njegovih nabožnih knjig in spisov, poudariti hočemo le še neko važno točko iz njegovega delovanja: on je bil eden izmed tistih razboritih mož, ki so napeljali slovenski književni jezik v sedanjo naravno strugo ter so se krepko porobo postavili jezikovni mešanici, ki so jo hoteli uvesti Majar, Macun, Razlag. Kako je Potočnik ljubil slovenščino ter gorel za njen razvoj, priča njegov predgovor k nemški pisani slovnici »Grammatik der slowenischen Sprache« 1849. »To narečje vesoljnega slovanskega jezika so do najnovejših časov prezirali celo omikani Slovenci — piše ondudaj — ter ga, dasi po krivici, izmed vseh slovanskih jezikov skoraj najmanj cenili; kot neizobrazno so obsodili slovenščino na smrt ter jo zatirali sistematiški. Tako krutega preganjanja pač ne zasluži slovenski jezik, in obsoditi so ga mogli samo taki, ki ga prav nič ne poznajo in se niti ne potrudijo malo prelistati kako slovensko slovnico, katerih je več in so nekatere izmed njih prav dobre; samo taki nevedneži morejo hladnokrvno trditi, da je slovenščina nepopoln, docela neizobrazen jezik, ki se ga ni moči naučiti.« Nasprotnike slovenščini pobija potem, kažoč na njeno častito starost, na brižinske spominike, na slovstvo v 16. stoletju, na biblijo, že dvakrat prevedeno na slovenski jezik, na rastoče število slovenskih knjig, po katerih hlastno sega slovensko ljudstvo. Kakor Koseski v znani poslanici: Bravcem »Novic«, opominja tudi Potočnik svoje vrstnike, naj čistijo slovenski jezik, naj si na vso moč prizadevajo za njegov procvet in njegovo omiko sedaj, ko so po cesarski milosti razdrobljeni stoletja stari, težeči okovi. Iktratu naznanja, kako naj se spopolnjuje slovenščina. Ne samo na podlagi sorodnih narečij in staroslovenščine, ona naj se preporodi sama iz sebe. Skrbno naj se nabirajo krajevna in osebna imena, iz njih naj se počrpajo izvirne, že pozabljene korenike. Kadar se kujejo iz dosedanjih znanih korenik nove besede, treba paziti, kako govori narod. V njegovem duhu naj se razvija slovenščina. Da bo jezik blagoglasnejši, izgovarjajmo vsak samoglasnik popolnoma in čisto; tako govori po mnogih slovenskih pokrajinah tudi narod. Tikisto popolnoma in čisto naj se izgovarja / v moški deložnikovi končnici. Slovenščina naj se ne iznebi nobene v narodu ukoreninjene oblike, katere slučajno nimajo drugi Slovani, češ, da bi se jim po tej poti približali, kakor menijo nekateri novejši slovenski jezikoslovci in pisatelji. Jezik je nekaj živega, nekaj samoniklega, nihče mu ne sme sile delati. Slovníčar naj slovniška jezikovna pravila izvaja iz jezika samega, nikakor pa jih ne sme on dajati jeziku. — Ali ne veljajo ta načela, ki jih je utemeljeval Potočnik pred petdesetimi leti, še dandanašnji? Ali ni jasno gledal naš starina pred seboj poti, po kateri se povzpne dotlej zanemarjana slovenščina kvišku? —

Dne 4. oktobra 1891. l. je vzdala šentviška »Narodna čitalnica«, praznujoča petindvajsetletnico, spominsko ploščo svojemu ustanovitelju Blažu Potočniku; tedaj je izdal g. nadučitelj Janko Žirovnik oduševljeno spomenico — životopis gospoda očeta Blaža Potočnika. Dne 17. septembra t. l. pa so se razkropile iz prijaznega Št. Vida nad Ljubljano razglednice s podobo stoletnika Potočnika, obrobjeno z njegovim verzom: »Kdor hoče živeti in

srečo imeti, naj dela veselo pa molí naj vmes.« V desnem kotu razglednice je napis: »Ob slovesni stoletnici rojstva slovenskega pesnika in skladatelja Blaža Potočnika svojemu ustanovitelju Narodna čitalnica v Št. Vidu nad Ljubljano.« »Ljubljanski Zvon«, ki se je spominjal Blaža Potočnika o prvi slavnosti, se pridružuje tudi letošnjim slaviteljem prezaslužnega slovesvenika. —ar.

Pavla Diakona slavnost. V Čedadu (Cividale) na Furlanskem so praznovali od 3.—10. m. m. enajsto stoletnico smrti Pavla Diakona, langobardskega zgodovinarja. Poleg »zgodovinskega kongresa« je bilo še vse polno ljudskih veselí, razsvetljava, godba, petje Tomadinovega oratorija »vstajenje«, obrtno-poljedelska razstava in razstava goveje živine, sestanek furlanskih učiteljev in alpinistov (turistov) itd.

O Pavlu Diakonu in važnosti njegovega dela za slovensko zgodovinopisje je razpravljai podpisaneec že l. 1875. v podlistku goriške »Soče« pod naslovom »Razmere med Slovenci in Langobardi«. Ta spis je izšel popravljen in pomnožen v »Zgodovinskih črticah iz poknežene grofije goriško-gradišanske« v Gorici 1896. l. (str. 81.—123.). Zatem je priobčil v Matičinem »Letopisu« l. 1888. razpravo »Kakošno važnost imajo Pavla Diakona knjige »De gestis Langobardorum« za starejšo zgodovino Slovencev.« Tam je opisano tudi življenje in delovanje Pavla Diakona, kolikor je o njem znano. Tu naj sledi torej le še nekaj malega, kar se oslanja na novejšo preiskavo.

Pavel Diakonus se je rodil, kakor se vobče trdi, v Čedadu in sicer med l. 720.—723. (Waitz. *Scriptores rerum Langobardicarum*, Berlin 1878). Oče mu je bil preprost Langobard Warnefrid, zato se tudi P. D. navadno imenuje »Warnefridi filius«. O svojih pračedih in njih neregodah pripoveduje zelo naivno v IV. knjigi, 37. poglavju, kako so bili v avarsko sužnost odpeljani, kako je njegov praded Lupichis pobegnil, kako mu je volk (lupus!) pot kazal, in kako se ga je neka slovenska žena usmilila, da ni glada poginil in da je sročno prispel v svojo domovino. Warnefrid je namenil svojega sina za duhovski stan, in tako je postal naš Pavel »diakon« akvilejske cerkve, kar pomeni toliko, kot francoski »abbé«. Ko je postal furlanski vojvoda Ratchis kralj langobardski, je šel z njim tudi P. D. v Pavijo, langobardsko prestolnico, kjer je postal domač učitelj na kraljevem dvoru. V tej službi je ostal P. D. tudi za poslednjega kralja Deziderija, ki mu je bil izročil svojo hčer Adelpergo v vzgojo. Ko se je ta omožila z benevenškim vojvodo, je šel P. D. z njo v deželno Italijo in se seznanil z meniškim življenjem v Montekasinu blizu Akvina na Napolitanškem. To življenje mu je jako prijalo, in ko je l. 772. propadla langobardska kraljevina, je šel po zgledu svojega starega dobrotnika Ratchisa v omenjeni samostan.

L. 776. so se bili Langobardi na Furlanskem še enkrat vzdignili proti Karlu Velikemu, toda on jih je užgal in hudo kaznoval. Med kaznjenci je bil tudi Pavlov brat Arichis, katerega so odpeljali v zapor na Nemško in mu zaplenili premoženje, tako da je morala njegova osamljena žena s četverimi otroki lakot trpeti. Da bi bratu iz svakinji pomagal, je spisal latinsko žalostinko ter jo osebno nesel Karlu na dvor v Aaho. Ta korak je imel povoljen uspeh, in Pavel je ostal iz hvaležnosti pri kralju, ki je bil osnoval akademijo učenjakov. Toda mrzla Nemčija ni ščegajala Pavlu; presil je vedno Karla, naj bi ga odpustil z dvora, in res ga je kralj uslišal okoli l. 785., ali pa je morda Pavel še osebno spremljal Karla v Italijo decembra meseca 786. l. Po letu 787. l. nahajamo našega